

כשרה.

שהשחיטה נעשית מכח האדם לפיכך היא כשרה. **הא דקתני שחיטתו פסולה, בסרנא דמיא.** בגלגל שמסתובב מכח זרם המים, שהשחיטה לא נעשית שם מכח האדם לפיכך היא פסולה. שהשחיטה צריכה להיעשות בידי אדם.

ואיבעית אימא: הא והא, שתי הברייתות, מדברות **בסרנא דמיא.** ולא קשיא: **הא דקתני כשרה — בכח ראשון,** שהאדם הסיר את המעצור המונע מהמים לזרום ומיד כשהתחילו המים לזרום ולהניע את הגלגל נשחטה הבהמה מהגלגל, שזה נחשב שהשחיטה נעשתה מכח אדם ולכן השחיטה כשרה. **הא דקתני פסולה — בכח שני,** לאחר שהגלגל הסתובב פעם ופעמים, אז נשחטה הבהמה, שזה כבר נחשב שהשחיטה נעשתה מכח המים, ולכן היא פסולה.

וחילוק זה בין כח ראשון לכח שני מצינו במקום אחר, **וכי הא דאמר רב פפא: האי מאן דכפתיה לחבריה כפתו בחבלים, ואשקיל עליה בידקא דמיא,** שפתח סכר מים, ועל ידי כך הטה את זרם המים לעברו, ומית על ידי שטבע במים, **חייב הכופת משום רוצח.**

מאי טעמא הוא חייב, והלא נהרג מכח המים, והאדם אינו אלא גורם בדבר?

משום דגירי דידיה הוא דאחני ביה, כאילו הוא ירה בו חץ. לפי שכח המים הללו שהטה אליו נחשב כחצים שלו, והרי זה כאילו הרגו בידיים ממש, ולא כ"גרמא".

והני מילי שנחשב כרוצח בידיים, דוקא בכח ראשון. שכפת אותו סמוך למוצא המים מהסכר והמים באו אליו מיד כשהטה אותם

ואם נעץ סכין בתוך הכותל ושחט בה על ידי שהולך והביא את צואר הבהמה על הסכין — שחיטתו כשרה!

ואם היה צור יוצא מן הכותל, שהיתה אבן חדה בולטת מבין אבני הכותל, או שהיה קנה עולה מאליו, שלא נטע אותו אדם אלא צמח מאליו, ושחט בו — שחיטתו פסולה!

ומסקינן הראיה: קשיין אהרדי ברייתא זו סותרת עצמה. שברישא קתני שהשוחט במחובר לקרקע שחיטתו כשרה, ובסיפא תני השוחט בצור וקנה המחוברים לקרקע שחיטתו פסולה?!

אלא לאו, שמע מינה: שאני בין מחובר מעיקרו, כגון הצור שיוצא מהכותל שלא נבנה על ידי אדם אלא חפרו בקרקע ונתהוה שם מאליו כותל. וכן הקנה צמח מאליו, שבאלו פסולה השחיטה אפילו בדיעבד, לבין תלוש ולבסוף חיברו, שבזה מדברת הברייתא ברישא, שאז השחיטה כשרה בדיעבד.

שמע מינה, שאכן יש לחלק בין מחובר מעיקרו לבין תלוש ולבסוף חיברו, ואם כן, יש לומר שרבי גם הוא סובר כן, ונתיישבה הסתירה שמצאנו לכאורה בדבריו.

אמר מר: השוחט במוכני שחיטתו כשרה.

ומקשינן: והתניא: שחיטתו פסולה?

ומתריצין: לא קשיא: **הא דקתני שחיטתו כשרה, בסרנא דפחרא,** בגלגל שהאדם מסובב אותו והסכין מחובר אליו,

לעברו, שאז נחשב שהדבר נעשה מכח האדם שהטה את המים.

שנאמר "ויקח את המאכלת לשחוט" ומאכלת הוא דבר שאינו מחובר.

אמר ליה רב לרבי חייא: מאי קאמר רבי?

רב לא הביין כיצד אפשר ללמוד מהפסוק הזה, וכפי שיבואר להלן.⁽¹²¹⁾

אמר ליה רבי חייא לרב: וי"ו דכתיב אאופתא קאמר. כלומר, דבר שאינו נכון אמר רבי⁽¹²²⁾. והדבר דומה למי שכותב אות וי"ו על הבקעת שמפני שהבקעת עשויה חריצים חריצים נראית ווי"ו שבורה ולא חלקה, כך הוא הדבר שאמר רבי — אינו

אבל בכח שני, אם כפתו רחוק מהמקום שבו פתח את הסכר והטה את המים לעברו, ורק לאחר מכן הגיעו המים עליו והטביעוהו, הרי הוא פטור, כי גרמא בעלמא הוא, ולא נחשב כאילו הרגו בידיים.⁽¹²⁰⁾

יתיב רב אחוריה דרבי חייא, ורבי חייא הוי יתיב קמיה דרבי. ויתיב רבי וקאמר: מניין לשחיטה שהוא צריך לשחוט דוקא על ידי דבר התלוש מהקרקע?

שהוא איפשר לכח קיים לפעול, כי כאשר מאפשר האדם לכח קיים לפעול, כמו הפותח סכר מים ומאפשר לכח האצור בלחץ המים לפרוץ ולהרוג, נחשב הדבר כאילו הוא הפעיל את כוחו בעצמו, אבל מה שממשיכים המים לזרום הלאה, אין זה נחשב לכוחו אלא לכח כוחו, ואין אדם חייב על מה שעשה כח כוחו. אבל החיוב על עשיית אש או על הנחת אבנו סכינו ומשאו בראש גגו, שהלכו למרחוק ברוח מצויה, הוא על יצירת הכח, ולכן הוא חייב גם על הליכת כוחו למרחוק, כיון שהוא יצר את הכח הזה, ולכן אמרין "אשו משום חציו" כשהולכת האש למרחוק על ידי רוח מצויה.

121. פירוש אחר: — רב לא שמע כל דברי רבי אלא את המקרא בלבד שמע יוצא מפיו. ושאל את רבי חייא, לענין מה הביא רבי את המקרא?

122. לפי הפירוש השני דלעיל, ענהו רבי חייא מה שלמד רבי מהפסוק אבל אמר שהוא אינו נכון.

120. פירש רש"י, בכח שני, שקשרו ברחוק, והמים הלכו שם, דגרמא בעלמא הוא. ויש לתמוה, כיון שעל כח הראשון הוא מתחייב, הרי מוכח מזה, לכאורה, שאנו מתייחסים לזרם המים כמו אל מעשה שלו, ואם כן, גם בכח שני, כשהמשיכו המים לזרום למרחוק ושם הרגוהו, גם יש לחייבו לפי שיטת התוס' כאן [הסוברים שלמאן דאמר אשו משום חציו, הם נחשבים כחיציו גם לענין חיוב מיתה], שהרי ה"כח שני" כאן הוא דומה לרוח מצויה המוליכה את האש, וכיון שחייב בכח ראשון, שנחשב למעשה שלו, למה יפטר כשהלכו המים למרחוק, ומאי שנא מאשו שהלכה ברוח מצויה, שחייב מיתה לשיטת התוס' כאן.

ותירץ החזון איש בב"ק [ב ט] שכח שני של בידקא דמיא נחשב רק כ"כח כחו", כיון שלא נגע האדם במים עצמן, ולכן נחשבת הליכת המים כאש של ממונו, ולא כאש של חיציו.

וביאור הדברים הוא, שחלוק דין "בידקא דמיא" מדין "אשו משום חציו", ביסוד החיוב. כי החיוב על פתיחת בידקא דמיא הוא על כך

חלק. (123)

ודנה הגמרא: **והא קרא קאמר רבי**, ולמה אין ללמוד ממנו לפסול שחיטה במחובר?

ומתצינן: **קרא, זריזותיה דאברהם קא משמע לן**, שהביא עמו מאכלת לפי שחשש שמא לא ימצא במקום העקידה כמה לשחוט, ואפילו לא דבר מחובר. ולא משום שהמחובר פסול הוא לשחיטה.

אמר רבא: פשיטא לי שדבר התלוש ולבסוף חיברו לקרקע, הרי לענין עבודת כוכבים הוי תלוש. שהדין הוא שהעובד עבודה זרה הרי הדבר שאותו הוא עבד נאסר בהנאה ואם היה הדבר שעבד לו מחובר לקרקע אינו נאסר, ודוקא אם היה מחובר מתחילתו לקרקע. אבל היה מלכתחילה תלוש ואחר כך חיברו לקרקע, אומר רבא שאין דינו כמחובר. ואפילו אם עבד לו עכשיו לאחר שחיברו, הרי הוא נאסר בהנאה כדין דבר התלוש.

דאמר רב: המשתחווה לבית שלו, אסרו בהנאה [אבל לבית שאינו שלו אינו יכול לאסרו].

ובית הוא דבר המחובר לקרקע שהיה תלוש בתחילתו, שהרי האבנים מהן נבנה הבית היו תלושים לפני כן.

ואי סלקא דעתך דתלוש ולבסוף חיברו הוי מחובר, למה יאסר הבית? שהרי מחובר אינו נאסר בעבודה זרה, שנאמר [דברים יב] "אבד תאבדון... את אלהיהם על ההרים",

ודרשינן: דוקא אלהיהם שעל ההרים צריך לאבדם, ולא ההרים עצמם שהיו אלהיהם, שאותם אין צריך לאבד כיון שהם מחוברים לקרקע אלא מותרים הם בהנאה. אלא ודאי לכן נאסר הבית משום דתלוש ולבסוף חיברו דינו כתלוש.

כל דבר מאכל אינו מקבל טומאה אלא אם הוכשר לפני כן לקבלת טומאה. ההכשר הוא על ידי הרטבתו של האוכל פעם אחת במים או בשאר משקים, ומאז הוא יכול לקבל טומאה.

המים אין בכוחם להכשיר את האוכל אלא אם כן הוענקה להם חשיבות בכך שהיה לאדם חפץ בהם בכך שהיתה דעתו להשתמש במים אלו. ולא דוקא לצורך האוכל שעתיד להיות מוכשר על ידיהם, אלא אפילו אם נתכוין להשתמש בהם לצורך דבר אחר די בכך [ובלבד שהוא יהיה דבר התלוש מהקרקע]. ואז, אפילו אם ביאת המים על האוכל היתה בניגוד לרצונו, הוכשר האוכל כיון שבאו עליו מים שהחשיבם.

וכן אם מלכתחילה לא היתה דעתו להשתמש במים, אלא שביאת המים על האוכל היתה לרצונו, הרי גם בכך נעשה שימוש במים ונעשו חשובים על ידי כך, והאוכל הוכשר לקבל טומאה.

עוד אמר רבא: פשיטא לי כי לענין הכשר זרעים [כינוי לכל דבר מאכל], מחלוקת תנאי היא לגבי תלוש ולבסוף חיברו אם נחשב כתלוש או כמחובר.

המים על הכותל וידיחו אותו, **אין זה בכי יותן!** לפי שהכותל נחשב לדבר מחובר ואין המים נעשים חשובים אלא אם כן נתכוין להשתמש בהם לצורך דבר תלוש.

והדר תני **"בשביל שלא ילקה הכותל — אינו בכי יותן"**. ומשמע שדוקא בגלל שלא רצה בכלל את הגשמים לכן אין הם מכשירים, **הא** אם כפה את הקערה **בשביל שיורח הכותל**, **הרי זה בכי יותן**. הרי שהכותל נחשב לדבר תלוש, וקשיא רישא אסיפא?

ומתריצין: **אמר רבי אלעזר: תברא**. אכן הרישא סותרת לסיפא ועל כרחנו לומר שמי **שישנה זו לא שנה זו**. שהרישא והסיפא לא נשנו על ידי תנא אחד אלא על ידי שני תנאים שאחד מהם שנה את הרישא והוא סובר שהכותל נחשב לדבר מחובר. והשני את הסיפא ולדעתו הכותל נחשב לדבר תלוש. ומחלוקתם תלויה בשאלה זו, האם תלוש ולבסוף חיברו נחשב למחובר או לתלוש לענין הכשר זרעים. שהרי הכותל שנחלקו בו הוא דבר שהיה בתחילתו תלוש משום שאבני הכותל היו תלושים לפני בניית הכותל ולבסוף כשהוא בנוי הרי הוא מחובר לקרקע, ודעת רבא אף היא כרבי אלעזר ולכן אמר שלענין הכשר זרעים תנאי היא.

רב פפא אמר: כולה מתניתין דהכופה קערה, חד תנא הוא. והתנא הזה סובר שתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש. ולא קשיא רישא אסיפא. משום **שהא**, הרישא שמשמע ממנה שהכותל נחשב למחובר, מדברת **בכותל מערה**, שהכותל לא נבנה על ידי אדם אלא שחפרו סביבו בקרקע והוא נתהוה שם

דתנן, [מכשירין ד ה]: **הכופה קערה**, שהניחה לקערה בצורה הפוכה, והסמיכה על הכותל בזמן ירידת הגשמים, אם עשה כן **בשביל שתורח הקערה ממי הגשמים**, ולאחר מכן נפלו מים אלה על האוכל אפילו שלא ברצונו, **הרי זה בכי יותן**, שהוכשר האוכל לקבלת טומאה, ונתקיים בו מה שכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". שמכאן אנו לומדים שרק על ידי ביאת המים על האוכל הוא מוכשר לקבל טומאה.

שהואיל והיתה דעתו להשתמש במים לצורך הקערה, שהוא דבר התלוש מהקרקע, נעשו המים חשובים בכך, ויש בכוחם להכשיר את האוכל הנוגע בהם, ואפילו אם לא החשיב אותם לצורך האוכל, אלא, אדרבה, ביאת המים על האוכל היתה שלא לרצונו.

אבל אם כפה את הקערה על הכותל **בשביל שלא ילקה הכותל על ידי הגשמים, אינו בכי יותן**, ולא הוכשר האוכל שנגע במים אלו לקבלת טומאה. כיון שמי הגשמים הללו לא נעשו חשובים שהרי לא גילה רצון בהם, ולכן אין בכוחם להכשיר לקבלת טומאה [אלא אם כן היתה ביאת המים על האוכל לרצונו].

ודנה הגמרא: **הא גופא קשיא**, המשנה סותרת עצמה. שהרי **אמרת ברישא "בשביל שתורח — הרי זה בכי יותן"**, ומשמע דוקא אם רצה את הגשמים לצורך הקערה הם מכשירים, **הא** אם כפה את הקערה **בשביל שיורח הכותל**, כגון שהניח את הקערה בסמוך לכותל ונתכוין שמתוך הקערה יפלו

שנעשתה על ידו.

ודחינן: **הכא במאי עסקינן: בכתל מערה,** שמחובר מעיקרו הוא. אבל כותל רגיל, שהוא תלוש ולבסוף חיברו, אפשר שדינו כתלוש.

דיקא נמי שאכן בכותל מערה מדברת הברייתא: **דקתני** "היה צור יוצא מן הכותל" **דומיא ד"קנה עולה מאליו"**. כשם שהקנה הצומח מאליו מחובר מעיקרו הוא, אף הכותל מיירי בכותל המחובר מעיקרו, דהיינו כותל מערה, **שמע מינה**.

תא שמע מהא דדתניא: **נעץ סכין בתוך הכותל ושחט בה, שחיטתו כשרה:**

הרי שאף על פי שהסכין מחובר הוא עכשיו לכותל, מכל מקום, כשרה השחיטה בו משום שהיה מקודם תלוש. ומוכח דתלוש ולבסוף חיברו נחשב כתלוש.

ודחינן: **שאני סכין, דלא מבטל ליה**. אינו מתכוין להשאיר אותו תמיד בתוך הכותל, הלכך אינו נחשב כמחובר. אבל בתלוש שחיברו ומתכוין להשאירו כך לצמיתות, יש לומר שדינו כמחובר.

תא שמע מהא דתניא: **שחט במחובר לקרקע שחיטתו כשרה!** ובסוגיא לעיל [טו ב] העמדנו שכאן מדובר בתלוש ולבסוף חיברו ולכן השחיטה כשרה בו.

ודחינן: **דלמא פרושי קא מפרש לה** שהברייתא עצמה מפרשת בהמשך באיזו מחובר לקרקע מדובר. שהרי לאחר מכן נאמר בברייתא דין דנעץ סכין בכותל והכי קאמרה הברייתא: **מאי מחובר לקרקע**

מאליו, ולכן דינו כמחובר, שהרי הוא מחובר מעיקרו. והא, הסיפא שמשמע ממנה שהכותל נחשב לדבר תלוש, מדברת **בכותל בנין**, היינו, בכותל רגיל שנבנה מאבנים, ולכן דינו כתלוש, משום שכותל זה הוא תלוש ולבסוף חיברו.

והכי קאמר: הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח הקערה, הרי זה ב"כי יותן".

הא אם נותן בשביל שיודח הכותל, אין זה ב"כי יותן", לפי שהכותל נחשב לדבר מחובר.

כמה דברים אמורים שהוא נחשב למחובר, **בכותל מערה**. אבל **בכותל בנין**, הרי דוקא אם נותן בשביל שלא ילקח הכותל, הוא **דאינו בכי יותן**, שהרי אין לו כלל רצון בגשמים אלו. **הא בשביל שיודח הכותל, הרי זה בכי יותן**, לפי שכותל כזה נחשב לדבר תלוש, והרי היתה דעתו להשתמש בגשמים אלו לצורך דבר התלוש.

בעי רבא:

ב-טז דבר שהיה **תלוש ולבסוף חיברו לקרקע, לענין שחיטה, מאי** ?האם השחיטה שנעשתה על ידו פסולה כדין שחיטה שנעשתה על ידי דבר שמחובר לקרקע [לדעת האומר שמחובר פוסל בשחיטה] או דלמא נחשב הוא כדבר תלוש וכשרה השחיטה בו.

תא שמע מהא דתניא: **היה צור אבן חדה יוצא מן הכותל, או שחיה קנה עולה מאליו, שלא נטעו אדם אלא צמח מאליו, ושחט בו — שחיטתו פסולה**. וכותל שממנו יוצא הצור הוא דבר התלוש ולבסוף חיברו הרי שתלוש ולבסוף חיברו הוי כמחובר ופסולה השחיטה